

ศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี เพื่อรองรับ ยุทธศาสตร์การค้า และการลงทุนของสมาชิก หอการค้าจังหวัดหนองคาย¹

Nong Khai Chamber of Commerce Members' Knowledge
Potential in Music culture in Relations to their
Commercial and Investment Strategies

สุกิจ พลประถม¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเชิงศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี เพื่อรองรับยุทธศาสตร์การค้าและการลงทุนของสมาชิกหอการค้า จังหวัดหนองคาย ศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี 5 ด้านได้แก่ ด้านความหมายวัฒนธรรมดนตรี ด้านเครื่องดนตรี ด้านวงดนตรี ด้านบทเพลงหรือลาย และด้านโอกาสใช้ในการแสดง ประชากรคือ สมาชิกหอการค้าจังหวัดหนองคาย ทั้งสิ้นจำนวน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

๑๔๐ คนผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 69 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเลือกตอบ (Multiple choice) ๔ ข้อเลือก มีคำถามจำนวน 40 ข้อ ทดสอบความเชื่อมั่นด้วยวิธีของครอนบัคได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.78 วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for Window คำนวณหาค่าสถิติต่างๆ โดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมสมาชิกหอการค้า มีศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรีทุกด้านอยู่ในระดับน้อยคือ สมาชิกหอการค้ามีคะแนนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 11.06, SD.= 3.32, 27.6% เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรีของสมาชิกหอการค้า โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยเป็นร้อยละจากมากไปหาน้อย คือ ด้านบทเพลงหรือลาย ($\bar{X}$ = 1.10, 27.7%) ด้านโอกาสใช้ในการแสดง ($\bar{X}$ = 4.86, 27%) ด้านเครื่องดนตรี ($\bar{X}$ = 1.59, 26.5%) ด้านวงดนตรี ($\bar{X}$ = 1.55, 25.8%) และด้านความความหมายวัฒนธรรมดนตรี ($\bar{X}$ = 1.52, 25.3%)

เมื่อเปรียบเทียบศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี โดยจำแนกตามเพศอายุ รายได้และ การศึกษา จะมีศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้เสนอแนะให้หอการค้าจังหวัดหนองคาย และองค์การปกครองท้องถิ่นควรสนับสนุนดำเนินการพัฒนาศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี ด้วยการอบรม สัมมนา หรือให้ความรู้รูปแบบต่างๆ เพื่อรองรับยุทธศาสตร์การค้าและการลงทุนของสมาชิกหอการค้าจังหวัดหนองคาย ตามยุทธศาสตร์ของจังหวัดหนองคายปี 2550-2551

ABSTRACT

This study entitled “Nong Khai-Chamber-Of-Commerce Members’ Knowledge Potential In Music Culture In Relations To Their Commercial And Investment Strategies” was done To assess The Nong Khai-Chamber-Of-

Commerce Members' Knowledge relations to their Commercial and investment strategies. There were five items to be studied music culture; such as: music culture definition, music instruments, music bands, song or lai, and opportunity to perform. Among 140 members, only 69 of Members' were chosen by purposive sampling. There were 42 female or 60.9% to be studied. Forty seven members or 68.9% were less than 26 years old. Forty four members or 78.3% earned less than 50,000 baht per month. Thirty seven members or 53.6% graduated at bachelor level or above. The research instruments used were 40 multiple-choice questionnaires. The methodology of Cronbach was used for the reliability test and Alpha – Coefficient, in which was significant at 0.78 level. The data were computed by SPSS for window. The data evaluation were statistically treated using the Frequency, percentages, means, and standard deviation (SD) .

This findings were as following ; The average scores was stated that the members have low potential in music culture for all items. The results from the study indicated that, as a whole, 26 percentage of Nong Khai-Chamber-Of-Commerce Members' Knowledge Potential in Music Culture with the mean score at 11.06, SD = 8.32. When consider each items from high to low, it was found that : the lyric ($\bar{X}$ = 1.10, 27.7%), the performance opportunity ($\bar{X}$ = 4.86, 27.7%), the music instrument ($\bar{X}$ = 1.69, 26.5%), the music band ($\bar{X}$ = 1.55, 25.8%), and the symbol of music culture ($\bar{X}$ = 1.52, 25.3%)

The comparative analysis of Nong Khai-Chamber-Of-Commerce Members' Knowledge Potential in Music Culture of sex, age, earning and education show that; Nong Khai-Chamber-Of-Commerce Members'

Knowledge Potential in Music Culture is non-difference. The level of statistically significant is at 0.05.

As the results from the study, the researchers suggested that Nong Khai-Chamber-Of-Commerce and the Local Administration Organizations should support the knowledge potential in music culture by holding training or other kind of distributions support the Nong Khai provincial strategies issues 2007 – 2008.

บทนำ

ระบบราชการปัจจุบันได้มีความเปลี่ยนแปลงการทำงานเกิดขึ้น จากการปฏิรูประบบราชการ โดยยึดเอา “ประชาชนเป็นศูนย์กลางในการบริหาร” และเน้นให้จังหวัดมีฐานะเสมือนหน่วยธุรกิจเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Business Unit, SBU) ที่สามารถวินิจฉัยข้อมูล ปัญหา อุปสรรค กำหนดแนวทางแก้ไข ปัญหาและดำเนินการให้เป็นไปตามที่ตัดสินใจได้อย่างครบวงจร ภายในจังหวัด (Chief Executive Officer: CEO) สามารถบังคับบัญชาสั่งการให้การดำเนินการในจังหวัดเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ตรงตามนโยบายรัฐและสนองตอบต่อความต้องการและข้อเท็จจริงของแต่ละจังหวัด (http://www.phuket.go.th/data/CEO/CEO_article.htm: 6 ต.ค. 2549.) กลุ่มจังหวัดทั่วประเทศไทย รวมทั้งสิ้น 19 กลุ่มจังหวัด กลุ่มจังหวัด 6.1(กลุ่มจังหวัดอีสานตอนบน) มี จังหวัดอุดรธานี หนองคาย หนองบัวลำภู และเลย ได้กำหนดวิสัยทัศน์ของกลุ่มจังหวัดไว้ว่า “แหล่งพำนักแห่งที่สองของนักลงทุนและนักท่องเที่ยว” โดยกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ 4 ประเด็นได้แก่ การเกษตร การค้า การลงทุน การท่องเที่ยวและสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ สำหรับด้านการค้าการลงทุน กลุ่มดังกล่าวได้เน้นยุทธศาสตร์ทางด้านพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเพิ่มศักยภาพการค้าชายแดน พัฒนาความร่วมมือการค้าและการลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้าน ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงได้ผลักดันให้มีเขตเศรษฐกิจ

พิเศษเชื่อมโยงสนับสนุนกลุ่มจังหวัด (เผด็จเดช มั่งคั่ง, 2548 : 43-48) ทั้งส่วนภาคราชการ ภาคประชาชนและองค์กรเอกชน ในส่วนขององค์กรเอกชนกลุ่มหอการค้าจังหวัดนับได้ว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง โดยสมาชิกหอการค้ามีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางเป้าหมาย สมาชิกหอการค้าจึงจำเป็นต้องเรียนรู้และเข้าใจบริบทของประเทศเพื่อนบ้าน การศึกษาศักยภาพความรู้ทั้งทางด้านสังคมและวัฒนธรรม เพื่อรองรับการพัฒนาและนำสู่การวางแผนการคลังทุนขยายแดนที่สำคัญ ตามยุทธศาสตร์ของจังหวัดหนองคาย ปี 2550 -2551 (http://www.ssmwiki.org/index_article.htm: 11 ตุลาคม 2551 เวลา 19:30) ยุทธศาสตร์การสร้างอุตสาหกรรม การค้า และการลงทุน ประกอบด้วย 11 กลยุทธ์ เพื่อพัฒนาให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ด้านการสร้างความเข้มแข็งของคน เศรษฐกิจชุมชน และคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะกลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาความร่วมมือ ด้านการค้า การท่องเที่ยว การลงทุน กับประเทศเพื่อนบ้านในอนุภาคลุ่มน้ำโขง กลยุทธ์ ที่ 4 พัฒนาศักยภาพบุคลากรการท่องเที่ยวให้มีทักษะการให้บริการได้มาตรฐาน และเร่งประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว กลยุทธ์ที่ 7 พัฒนาความร่วมมือทางด้านการค้า การท่องเที่ยว การลงทุน กับกลุ่มจังหวัดและกับประเทศเพื่อนบ้านในอนุภาคลุ่มน้ำโขง

ศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี เป็นประเด็นยุทธศาสตร์ กลุ่มจังหวัด 6.1 และจังหวัดหนองคาย มีการดำเนินการในด้านศิลปวัฒนธรรม เพื่อรองรับการค้าและการลงทุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ กิตติพร ใจบุญ ที่ว่าในการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมักแสวงหาความต้องการตอบสนองอารมณ์ และแนวคิดการบริโภคที่มีนัยวัฒนธรรม วัฒนธรรมดนตรี เป็นความแปลกใหม่ที่เขาค้นพบการสัมผัสเรียนรู้ (กิตติพร ใจบุญ, 2551. อ้างอิง Pearce, Douglas. Tourism Today. 1989. P.14) สมาชิกหอการค้าในจังหวัดหนองคายควรมีความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี ที่นำไปสู่การบริหารจัดการดนตรีพื้นบ้านอีสาน ดนตรีไทย ดนตรีสากล และดนตรีสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งกระบวนการดนตรี หรือดนตรีที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิต เช่นวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่นตามแนวชายแดนลุ่มแม่น้ำโขง หรือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ปัญหาการดำเนินการตามภาระหน้าที่ของหอการค้าจังหวัดหนองคาย

สมาชิกหอการค้าน่าจะขาดศักยภาพความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมดนตรีมากน้อยเท่าใด เป็นปัญหาที่น่าสนใจ ซึ่งศักยภาพนี้ เป็นปัญหาการทำหน้าที่ของหอการค้าในการส่งเสริมการค้าการลงทุน รับประกันและให้ข้อเสนอแนะแก่สมาชิกที่สนใจธุรกิจเกี่ยวกับดนตรี ว่ามีกระบวนการและขั้นตอนอย่างไร กลุ่มผู้ฟังหรือผู้บริโภคกลุ่มนักดนตรี และกลุ่มผู้ผลิตผลงานดนตรี ใช้ปัจจัยสี่เครื่องมืออุปกรณ์นวัตกรรมใด อย่างไรบ้าง ตลอดจนหอการค้าจะมีส่วนเข้าไปศึกษาและมีส่วนร่วมสนับสนุนท้องถิ่นอย่างไร จึงจะพัฒนาการท่องเที่ยว และเศรษฐกิจ

จากความเป็นมาและสำคัญของปัญหาดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาเรื่อง ศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี เพื่อรองรับยุทธศาสตร์การค้าและการลงทุนของสมาชิกหอการค้าจังหวัดหนองคายว่า มีศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรีมากน้อยเพียงใด เพื่อให้ได้ทราบองค์ความรู้ และแนวคิดพัฒนา ศักยภาพของสมาชิกหอการค้าจังหวัดหนองคาย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี เพื่อรองรับยุทธศาสตร์การค้าและการลงทุน ของสมาชิกหอการค้าจังหวัดหนองคาย 5 ด้านคือ ความหมาย วัฒนธรรมดนตรี เครื่องดนตรี วงดนตรี บทเพลงหรือลาย และโอกาสใช้ในการแสดง
2. เพื่อสังเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรีเพื่อรองรับยุทธศาสตร์การค้าและการลงทุน ของสมาชิกหอการค้าจังหวัดหนองคายตามตัวแปรต้นคือ เพศ อายุ รายได้ และการศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

ศักยภาพความรู้ หมายถึง ความสามารถทางด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ที่เกี่ยวกับความรู้วัฒนธรรมดนตรีทั้ง 5 ด้าน ของสมาชิกหอการค้าโดยพิจารณาจากคะแนนจำนวนข้อคำถามจากแบบทดสอบวัดความรู้ที่สร้างและพัฒนาโดยผู้วิจัย

วัฒนธรรมดนตรี หมายถึง ดนตรีที่ใช้ในวิถีชีวิตของชาวชายแดนไทยและชาวสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ ดนตรีไทย, ดนตรีพื้นบ้านอีสาน, ดนตรีสากล, และดนตรีสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี หมายถึง ความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรีที่มีใช้ในวิถีชีวิตชาวบ้านชายแดนจังหวัดหนองคายและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 5 ด้าน

ด้านความหมายวัฒนธรรมดนตรี หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับความหมายของวัฒนธรรมดนตรี

ด้านเครื่องดนตรี หมายถึง เครื่องดนตรีทั้งเครื่องดนตรีพื้นบ้าน เครื่องดนตรีไทย และเครื่องดนตรีสากล

ด้านวงดนตรี หมายถึง ลักษณะหรือประเภทวงดนตรี หรือการแสดงดนตรีที่มีเล่นกันวิถีชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งบรรเลงร่วมวงโดยใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้าน หรือเครื่องดนตรีไทย หรือเครื่องดนตรีสากล

ด้านบทเพลงหรือลาย หมายถึง บทเพลงหรือทำนองเพลง ที่ใช้บรรเลงและหรือขับร้องในการแสดงดนตรี และบันทึกเสียงเพลงเผยแพร่ทางสื่อต่างๆ

ด้านโอกาสใช้ในการแสดง หมายถึง โอกาสในการแสดงดนตรี หรือการนำเอาผลงานเพลงที่บันทึกแล้ว นำมาใช้ในการกิจกรรมงานประเพณีในวิถีชีวิตของชาวบ้าน

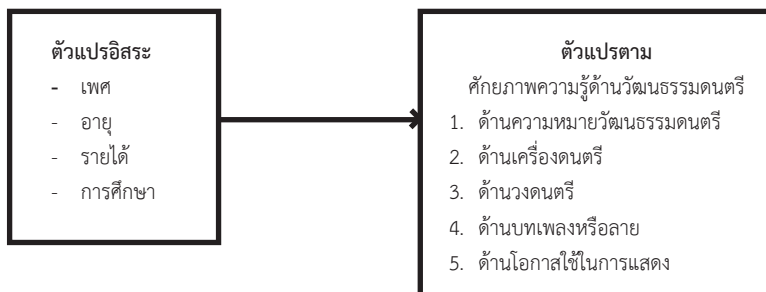
กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ สมาชิกหอการค้าจังหวัดหนองคาย ทั้งสิ้นจำนวน 140 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ สมาชิกหอการค้าจังหวัดหนองคาย ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 69 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ที่ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือแบบวัดที่เกี่ยวข้องต่างๆ ตามวัตถุประสงค์โดยการแบ่งออก 2 ตอน คือตอนที่ 1 แบบวัดเกี่ยวกับข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับรายได้ และการศึกษา โดยการตอบแบบวัดมีลักษณะเป็นแบบสำรวจ (Check list) และตอนที่ 2 ศักยภาพความรู้ทางด้านวัฒนธรรมดนตรีเพื่อรองรับยุทธศาสตร์การค้าและการลงทุนของสมาชิกสภาหอการค้าในจังหวัดหนองคาย โดยใช้แบบวัดเลือกตอบ (Multiple Choice) 5 ด้าน คือ 1).ด้านความหมาย 2).ด้านเครื่องดนตรี 3).ด้านวงดนตรี 4).ด้านบทเพลงหรือลาย 5).ด้านโอกาสใช้ในการแสดง โดยแบบวัดมีลักษณะเป็นคำถามชนิดปลายปิด เลือกตอบ 4 ข้อเลือก จำนวน 40 ข้อๆ ละคะแนน สร้างแบบวัดฯโดยปรึกษากลุ่มงานชุดวิจัยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และสัมภาษณ์ผู้สมาชิกหอการค้า เพื่อนำผลมาเป็นแนวทางสร้างแบบวัด แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจพิจารณาแล้วมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC=Index of Item Objection Congruence) โดยเลือกข้อ IOC=0.6 ขึ้นไป จากนั้นปรับปรุงเครื่องมือ แล้วไปใช้กับกลุ่มประชากรสมาชิกหอการค้าจังหวัดอุดรธานี แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha) ตามวิธีของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.78 และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยคณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหา

ค่าเฉลี่ยค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้โปรแกรม SPSS 7.5 - 10.0 หาค่าสถิติ แล้วแปลความหมาย และสรุปผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปได้แก่

เพศ สมาชิกหอการค้าจังหวัดหนองคาย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 60.9 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 39.1

อายุ สมาชิกหอการค้าจังหวัดหนองคาย มีกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุด คือ กลุ่มที่มีอายุต่ำกว่า 26 ปี คิดเป็นร้อยละ 68.9 และ กลุ่มที่มีอายุต่ำกว่า 26 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.9

รายได้ต่อเดือน สมาชิกหอการค้าจังหวัดหนองคายโดยมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 78.3 และสมาชิกหอการค้าจังหวัดหนองคาย มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 50,000 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 21.3

ระดับการศึกษา สมาชิกหอการค้า จังหวัดหนองคายมีการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 53.6 และต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 46.4

ตอนที่ 2 ศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรีเพื่อรองรับยุทธศาสตร์การค้าและการลงทุน ของสมาชิกหอการค้าในจังหวัดหนองคาย

โดยภาพรวมสมาชิกหอการค้ามีคะแนนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 11.06, SD.=3.32 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ด้านวงดนตรีมีคะแนนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 1.55, SD.=1.17 ด้านเครื่องดนตรี และด้านโอกาสใช้ในการแสดงมีคะแนนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 1.59, SD.= 1.04 ด้านความหมายมีคะแนนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 1.52, SD.= .96 ด้านบทเพลงหรือลาย มีคะแนนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 1.10, SD.= 0.83 แปลผลแสดงว่า โดยรวมสมาชิกหอการค้า มีความรู้ทุกด้านอยู่ในระดับน้อย (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี ของสมาชิกหอการค้าจังหวัดหนองคาย เป็นรายด้าน

ศักยภาพความรู้	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	%	แปลผล
1. ด้านบทเพลงหรือลาย	4	1.10	.83	27.7	ความรู้น้อย
2. ด้านโอกาสใช้ในการแสดง	18	4.86	2.63	27	ความรู้น้อย
3. ด้านเครื่องดนตรี	6	1.59	1.04	26.5	ความรู้น้อย
4. ด้านวงดนตรี	6	1.55	1.17	25.8	ความรู้น้อย
5. ด้านความหมายวัฒนธรรมดนตรี	6	1.52	.96	25.3	ความรู้น้อย
รวม	40	11.06	3.32	27.6	ความรู้น้อย

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี ของสมาชิกหอการค้าจังหวัดหนองคาย โดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 11.06$, 27.6%) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ศักยภาพความรู้ อยู่ในระดับน้อยทั้งหมด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยเป็นร้อยละจากมากไปหาน้อย คือ ด้านบทเพลงหรือลาย ($\bar{X} = 1.10$, 27.7%) ด้านโอกาสใช้ในการแสดง ($\bar{X} = 4.86$, 27%) ด้านเครื่องดนตรี ($\bar{X} = 1.59$, 26.5%) ด้านวงดนตรี ($\bar{X} = 1.55$, 25.8%) และด้านความหมายวัฒนธรรมดนตรี ($\bar{X} = 1.52$, 25.3%) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี เพื่อรองรับการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการค้าและการลงทุนของหอการค้าจังหวัดหนองคาย ตามตัวแปรด้าน เพศ อายุ รายได้ และการศึกษา

เปรียบเทียบศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการเปรียบเทียบดังต่อไปนี้

3.1 เปรียบเทียบศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี ตามตัวแปรด้านเพศ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศหญิง และเพศชาย จะมีศักยภาพความรู้ด้านความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยมีค่าสถิติ t เท่ากับ -1.085 (ตารางที่ 2)

เมื่อเปรียบเทียบคะแนนรายคู่ด้วยวิธีของเซฟเฟ (Sheffe) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศชาย ($= 10.52$) เพศหญิง ($= 11.40$) จะมีศักยภาพความรู้ด้านความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี ของสมาชิกหอการค้าจังหวัดหนองคาย โดยจำแนกตามเพศ

เพศ	ศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี			t
	N	$\bar{X}$	S.D.	
ชาย	27	10.52	3.67	-1.085
หญิง	42	11.40	3.06	

3.2 เปรียบเทียบศักยภาพด้านความรู้วัฒนธรรมดนตรี ตามตัวแปรด้านอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อายุต่างกัน จะมีศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยมีค่าสถิติ t เท่ากับ .521 (ตารางที่ 3)

เมื่อเปรียบเทียบคะแนนรายคู่ด้วยวิธีของเซฟเฟ (Sheffe) พบว่า กลุ่มอายุต่ำกว่า 26 ปี ($\bar{X} = 11.36$) และกลุ่มอายุ 26 ปีหรือมากกว่าค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 10.91$) จะมีศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรีไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี ของสมาชิกหอการค้าจังหวัดหนองคาย โดยจำแนกตามอายุ

เพศ	ศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี			t
	N	$\bar{X}$	S.D.	
กลุ่มอายุต่ำกว่า 26 ปี	22	11.36	3.33	.521
กลุ่มอายุ 26 ปีหรือมากกว่า	47	10.91	3.34	

3.3 เปรียบเทียบศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี ตามตัวแปรด้านรายได้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่างกัน จะมีศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยมีค่าสถิติ t เท่ากับ .514 (ตารางที่ 4)

เมื่อเปรียบเทียบคะแนนรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ้(Sheffe) พบว่า กลุ่มรายได้น้อยกว่าค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 11.17$) และกลุ่มรายได้เท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 10.67$) จะมีศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรีไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี ของสมาชิกหอการค้าจังหวัดหนองคาย โดยจำแนกตามรายได้

รายได้	ศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี			t
	N	$\bar{X}$	S.D.	
กลุ่มรายได้น้อยกว่าค่าเฉลี่ย	54	11.17	3.25	.514
กลุ่มรายได้เท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ย	15	10.67	3.64	

3.4 เปรียบเทียบศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี ตามตัวแปรด้านการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาต่างกัน จะมีศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยมีค่าสถิติ t เท่ากับ -2.481 (ตารางที่ 5)

เมื่อเปรียบเทียบคะแนนรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ้(Sheffe) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ($\bar{X}$ = 10.03) ปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญา ($\bar{X}$ = 11.95) จะมีศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี ของสมาชิกหอการค้าจังหวัดหนองคาย โดยจำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	ศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี			t
	N	$\bar{X}$	S.D.	
ต่ำกว่าปริญญาตรี	32	10.03	3.11	-2.481
ปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี	37	11.95	3.27	

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า ศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี เพื่อรองรับยุทธศาสตร์การค้าและการลงทุนของสมาชิกหอการค้าจังหวัดหนองคาย 5 ด้านคือ ด้านความหมาย ด้านเครื่องดนตรี ด้านวงดนตรี ด้านบทเพลงหรือลาย และ ด้านโอกาสใช้ในการแสดง พบว่าโดยภาพรวมสมาชิกหอการค้าฯมีคะแนนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 11.06, SD.= 3.32, 27.6% ศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรีทุกด้านอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ศักยภาพความรู้ฯอยู่ในระดับน้อยทั้งหมด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยเป็นร้อยละจากมากไปหาน้อย คือ ด้านบทเพลงหรือลาย

($\bar{X}$ = 1.10, 27.7%) ด้านโอกาสใช้ในการแสดง ($\bar{X}$ = 4.86, 27%) ด้านเครื่องดนตรี ($\bar{X}$ = 1.59, 26.5%) ด้านวงดนตรี ($\bar{X}$ = 1.55, 25.8%) และด้านความหมายวัฒนธรรมดนตรี ($\bar{X}$ = 1.52, 25.3%)

เมื่อเปรียบเทียบศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี โดยจำแนกตามเพศ อายุ รายได้และ การศึกษา จะมีศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

อภิปรายผล

การศึกษาศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี เพื่อรองรับยุทธศาสตร์การค้าและการลงทุน ของสมาชิกหอการค้าจังหวัดหนองคายใน 5 ด้านได้แก่ ด้านความหมายวัฒนธรรมดนตรี ด้านเครื่องดนตรี ด้านวงดนตรี ด้านบทเพลงหรือลาย และด้านโอกาสในการแสดง สมาชิกหอการค้าจังหวัดหนองคายมีความรู้ในระดับน้อย

เนื่องจากสมาชิกหอการค้าส่วนใหญ่ได้ศึกษาด้านธุรกิจการค้าและการลงทุนเศรษฐกิจการบริโภคทั่วไป ไม่ศึกษาเฉพาะความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี โดยเฉพาะการศึกษาศักยภาพความรู้ เป็นความสามารถทางด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ที่เกี่ยวกับความรู้วัฒนธรรมดนตรีทั่วไป ซึ่งเป็นดนตรีที่ใช้ในชีวิตประจำวันของชาวไทยและชาวสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอันได้แก่ ดนตรีไทย, ดนตรีพื้นบ้านอีสาน, ดนตรีสากล, ดนตรีสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีการเรียนรู้ อนุรักษ์ เผยแพร่ และสืบทอดกันในการศึกษาระบบโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งนักเรียนได้เรียนโดยมีสื่อเทคโนโลยีในการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี เป็นศิลปะเกี่ยวกับเสียงที่มีระบบที่คนได้สร้างสรรค์ขึ้น และใช้ประโยชน์จากศิลปะดนตรีของตนด้วยความภาคภูมิใจ และใช้ดนตรีด้วยความมั่นใจอย่างถูกต้อง สอดคล้องกับสรุปผลกระทบ. (2551 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่องสภาพและบทบาทวงโปงลางของสถาบันการศึกษา ในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดอุดรธานี หนองคาย และหนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนได้เรียนรู้ดนตรีวงโปงลาง สภาพด้านการเรียนการสอนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และบทบาทวงโปงลางด้าน

การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครองอยู่ในระดับมาก ซึ่งถ้าหากสมาชิกหอการค้าในจังหวัดหนองคาย มีการจัดการเรียนรู้หรือการจัดฝึกอบรม ก็ยังมีโอกาสพัฒนาศักยภาพวัฒนธรรมดนตรีมาใช้ในการธุรกิจได้อย่างเหมาะสม เช่นเดียวกับสอดคล้องกับสุกิจ พลประดม. (2536 : 58 – 63) ศึกษาวิจัยเรื่อง การเป่าแคนแบบพื้นบ้านอีสาน ได้พบว่า การฟัง การฝึกเป่าการแคน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีเสียงแคนมีบทบาทกับการดำเนินชีวิตของชาวอีสานในด้านการศึกษา ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองการปกครอง ด้านศาสนาและความเชื่อ และสอดคล้องสุดใจ อ่อนฤฯ. (2545 : 77) ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทาง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น : กรณีศึกษาสหวิทยาเขตภูเวียง พบว่า ผู้บริหารและหัวหน้าหมวดวิชาเห็นด้วยกับการสร้างความตระหนักแก่บุคลากรปรับหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งผลที่ได้รับและการนำไปใช้จากการที่ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปวัฒนธรรมในเรื่องสร้างเสริมความรู้ประสบการณ์ที่ชาวบ้านใช้ในการประกอบอาชีพ นักเรียนมีความเห็นว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่เป็นจริงของท้องถิ่น หากนำความรู้ประสบการณ์ไปใช้กับธุรกิจการค้าการลงทุนย่อมเป็นประโยชน์เช่นเดียวกัน

อนึ่งการเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้วัฒนธรรมดนตรี ด้วยสื่อเทคโนโลยีหรือสื่อการสอนดนตรีพื้นบ้าน จะเสริมสร้างให้ผู้ขาดพื้นฐานความรู้อย่างสมาชิกหอการค้าได้เรียนรู้สะดวกและเข้าใจง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสุกิจ พลประดม. (Polpratom . 2005 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้สื่อพื้นบ้านในการสอนสุนทรีภาพ กับผลสะท้อนที่ก่อให้เกิดค่านิยมด้านสังคมและวัฒนธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอีสานตอนบนของไทย พบว่า ครูสื่อพื้นบ้านที่ใช้ในการเรียนวิชาความซาบซึ้งดนตรี ศิลปะ และนาฏศิลป์ ให้ผลดีในระดับมาก, คลิงเกอร์ (Klinger. 1996 : 958-A) ได้ศึกษาประวัติความเป็นมาวัฒนธรรมและการศึกษาดนตรีของผู้สอนวัฒนธรรมดนตรีระดับประถมศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา

วัฒนธรรมดนตรี พบว่า ครูเป็นผู้ออกแบบหลักสูตรการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีต่างๆ ครูเลือกเรียนจุดเริ่มต้นของดนตรี คือ ความหมายที่สมบูรณ์ ครูควรเตรียมความ สนุกกับการเรียนวัฒนธรรมดนตรีสำหรับเด็ก ครูบางคนไม่เข้าใจท้องแท้ในบทบาท ครูสำหรับการสอนดนตรี และคิม (Kim. 1996 : 507-A) ได้ศึกษาการสอนดนตรี ประยุกต์ควรจะเป็นการสร้างนักดนตรีที่ดี การศึกษาพบว่า การสอนแบบประยุกต์ ปัจจุบันที่เน้นเทคนิควิธี นักเรียนได้ร่วมทดลอง แสดงถึงความสนใจ เรียนรู้ กล้า แสดงออก มีความสนใจ ตอบสนองการศึกษาประวัติและทฤษฎีวัฒนธรรมดนตรี ด้วยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ อยู่ในระดับมาก

สรุปว่า การเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี หอการค้าควรจัดการเรียนรู้เพิ่มศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรีให้สมาชิก ทั้งในและนอกระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นขยายงานธุรกิจให้กว้างขวาง ครอบคลุมงานด้านศิลปวัฒนธรรมการแสดง ซึ่งมีธุรกิจที่เป็นองค์ประกอบวัฒนธรรม ดนตรีอีกมาก และให้สนองต่อการท่องเที่ยวอันเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งที่มีความสำคัญ ของกลุ่มจังหวัดอีสานตอนบน และจังหวัดหนองคาย ตลอดทั้งประเทศเพื่อนบ้าน ที่มีวัฒนธรรมดนตรีคล้ายคลึงกัน อันเป็นการสืบสานวัฒนธรรมของชาติไทยด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

ผู้วิจัยพบว่า สมาชิกหอการค้ามีศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรีอยู่ใน ระดับน้อยหอการค้าและองค์กรปกครองท้องถิ่นควรสนับสนุนดำเนินการพัฒนาควร สนับสนุนดำเนินการพัฒนาศักยภาพความรู้ด้านวัฒนธรรมดนตรี ด้วยการอบรม สัมมนา หรือให้ความรู้รูปแบบต่างๆ เพื่อรองรับยุทธศาสตร์การค้าและการลงทุนของสมาชิก หอการค้าจังหวัดหนองคาย ตามยุทธศาสตร์ของจังหวัดคือ

1.1) ควรมีการประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัย ซึ่งมีการส่งเสริมศิลป วัฒนธรรม จัดโครงการการเรียนการสอนหรืออบรม เพื่อเพิ่มศักยภาพความรู้ด้านนี้

1.2) ควรมีการศึกษาและให้ความสำคัญวัฒนธรรมดนตรีให้มีส่วนประกอบในการแสดงศิลปวัฒนธรรมดนตรีของท้องถิ่น เช่น ประกอบการแสดง แสง สี เสียง ประกอบชุดรำ ระเบียบท่าเต้นต่างๆ ในภาคอีสานโดยเฉพาะในงานแข่งเรือและงานบั้งไฟพญานาคจังหวัดหนองคาย เพื่อสมาชิกหอการค้าจะได้ทราบถึง สภาพความเข้าใจชาวซึ่งในสุนทรีภาพทางดนตรีท้องถิ่นของตน เพื่อสร้างแรงจูงใจทำธุรกิจการค้าการลงทุนต่อไป

1.3) ควรศึกษาส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาหรือมหาวิทยาลัยจัดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ สาธิตการแสดงวัฒนธรรมดนตรี เช่นวงโปงลาง เครื่องดนตรีต่างๆ เช่นพิณ แคน โหวด ซออีสาน และตลอดทั้งองค์ประกอบอุปกรณ์การแสดงดนตรีเพื่อเข้าสู่ระบบการศึกษา และมาตรฐานทางวิชาการ ส่งเสริมทำธุรกิจระหว่างประเทศชายแดนไทย-ลาว

1.4) ควรสร้างธุรกิจเกี่ยวข้องกับการผลิตผลงานบันทึกเสียง-ภาพเครื่องดนตรี-วงดนตรีพื้นบ้าน จากการเรียนรู้และฝึกซ้อมวงโปงลางในโรงเรียนมีความต้องการดนตรีเพื่อสนองการท่องเที่ยวชายแดนไทย-ลาว โดยเฉพาะด้านการแสดงดนตรีประกอบนาฏลีลา การแสดงวงดนตรี เวที อุปกรณ์ เครื่องแต่งกาย และเครื่องขยายเสียงในการแสดงดนตรี

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

หอการค้า และองค์กรปกครองท้องถิ่นควรสนับสนุนงบประมาณดำเนินการดังนี้

2.1 ควรศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาสภาพการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมดนตรีท้องถิ่นเพื่อเป็นพื้นฐาน การพัฒนาความรู้ทางวิชาการ ใช้ประกอบการสร้างทฤษฎี แนวคิด และหลักการ เพื่อสนองความต้องการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางด้านนี้ให้หลากหลาย

2.2 ควรศึกษาวิจัยพัฒนาเครื่องดนตรีพื้นบ้านชนิดอื่นๆ เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีให้ชนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป

2.3 ควรศึกษาความพึงพอใจ ความต้องการ และเจตคติของชาวบ้านชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านต่างๆ โดยเฉพาะวงดนตรีที่ใช้ในงานบุญประเพณีตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ งานเลี้ยงฉลอง งานรื่นเริงบันเทิงใจ ตลอดจนงานพิธีกรรมตามความเชื่อต่างๆ

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. มปท. **ดนตรีสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**. กำแพง นครเวียงจันทน์ : เอกสารอัดสำเนา, ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว.
- กิตติพร ใจบุญ. 2551. การสัมภาษณ์เรื่อง “ตลาดกับวิถีชีวิต” สำนักงานวัฒนธรรม แห่งชาติ (สวช.) อ้างอิง Pearce, Douglas. *Tourism Today*, 1989.
- เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. 2551. **ดนตรีลาวเดิม**. ขอนแก่น : ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคม ลุ่มแม่น้ำโขง. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เณติมเดช มั่งคั่ง. 2548. เรื่องการใช้ศักยภาพด้านที่ตั้งของกลุ่มจังหวัดในการ กำหนดยุทธศาสตร์ด้านการค้าชายแดน ใน *วารสารดำรงราชานุภาพ*. 5,14 (ม.ค.-มี.ค. 2548) 49-54 .
- สุกิจ พลประถม. 2551. **เรื่องสภาพและบทบาททางไปกลางของสถาบันการศึกษา สังกัด เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดอุดรธานี หนองคาย และหนองบัวลำภู**. มหาวิทยาลัย ราชภัฏอุดรธานี. อุดรธานี. ดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม.
- สุดใจ อ่อนฤฯ. 2545. **เรื่อง สภาพปัจจุบันปัญหาและแนวทางการนำภูมิปัญญา ท้องถิ่น(ดนตรี)ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริม หลักสูตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น : กรณีศึกษาสหวิทยาเขตภูเวียง**. ขอนแก่น.
- Klinger and Kim, Junghwa. 1996. “An Exploratory Study to Incorporate Supply Computer – Assisted History and Thorical Studies in to Applie Music Instructions”. 57(2) : 507-A Disserts Abstract. 1996 Octobers : 958-A and507-A.

- Polpratom Sukit. 2005. **Use of Indigenous Resources in The teaching of Aesthetics Appreciation : It Effect on The Socio-Cultural Values of The Students in Rajabhat University Isaanneau, Thailand.** IGS. Central Luzon State University, Philippines.
- Wikipedia. 2006. นโยบายรัฐและสนองตอบต่อความต้องการและข้อเท็จจริงของแต่ละจังหวัด From http://www.phuket.go.th/data/CEO/CEO_article.htm: 6 ต.ค. 2549.
- Wikipedia. 2007. ยุทธศาสตร์ของจังหวัดหนองคาย ปี 2550-2551 From http://www.ssmwiki.org/index_article.htm: 11 ต.ค. 2551.